

تأثیر متقابل سطوح مختلف شوری و مواجهه با آفت کش کلریپریفوس بر برخی شاخص‌های بیوشیمیایی سرم و موکوس ماهی کپور معمولی (*Cyprinus carpio*)

مونا حسن‌خانی^۱، سید علی اکبر هدایتی^{۲*}، محمد مازندرانی^۱، طاهره باقری^۲، علی جافر نوده^۱

*Hedayati@gau.ac.ir

۱-دانشکده شیلات و محیط زیست، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران.
۲-مرکز تحقیقات شیلاتی آبهای دور، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، چابهار، ایران.

تاریخ پذیرش: فروردین ۱۳۹۹

تاریخ دریافت: بهمن ۱۳۹۸

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر متقابل سطوح مختلف شوری بر شاخص‌های مقاومت موکوسی و سرمی ماهی کپور معمولی (*Cyprinus carpio*) در رویارویی با آفت کش کلریپریفوس بود. بر این اساس تعداد ۲۵۰ قطعه بچه ماهی کپور معمولی با میانگین وزنی ۲۰ گرم در چهار تیمار و هر تیمار با سه تکرار شامل: شوری صفر، شوری ۴ ppt، شوری ۸ ppt و شوری ۱۲ ppt توزیع و به مدت ۷ روز قرار گرفتند. سپس یک گروه به مدت ۴ روز در مجاورت آفت کش کلریپریفوس با غلظت حد ۱۵۰ ppm قرار گرفته و گروه دوم به مدت ۷ روز در مجاورت آفت کش کلریپریفوس با غلظت تحت حد ۱۵ قرار گرفتند. نتایج نشان داد که استرس شوری و آفت کش دارای اثرات کشندگی با سمیت شدید و نامطلوب فیزیولوژیک بر ماهی کپور معمولی می‌باشند. نتایج بررسی شاخص‌های بیوشیمیایی موکوس و سرم نشان داد که تیمارهای آزمایشی بر میزان ALT سرم، لیزوزیم موکوس و سرم، آلبومین سرم و غلظت گلوکز سرم تأثیر معنی‌داری ($p < 0.05$) دارد. جمع‌بندی نتایج تحقیق حاضر نشان داد که استرس شوری و آفت کش کلریپریفوس اثر مخربی بر فعالیت‌های حیاتی، شاخص‌های بیوشیمیایی، آنزیم‌های کبدی و سیستم ایمنی ماهی کپور معمولی دارد.

کلمات کلیدی: کپور معمولی، آفت کش کلریپریفوس، مقاومت موکوسی، شاخص‌های خونی، سم‌شناسی

*نویسنده مسئول

مقدمه

کلریپریفوس با نام تجاری دورسبان و فرمولاسیون EC 40.8% حشره‌کش و کنه‌کش غیرسیستمیک از گروه ارگانوفسفره قوی است و اثرات مضرى مانند مسمومیت، اختلال در سیستم ایمنی، فیزیولوژی و فعالیت‌های حیاتی آبزبان دارد. کلریپریفوس می‌تواند سبب اختلال در سیستم حیاتی ماهی شود و شرایط فیزیولوژیک ماهی را نیز تحت تاثیر قرار دهد (حسن نتاج نیازی و همکاران، ۱۳۹۳). توانایی تحمل آفت کش کلریپریفوس در ماهیان مختلف یکسان نمی‌باشد. شوری آب در حفظ تعادل در بدن (هوموستازی)، در اصطلاح تنظیم اسمزی دخالت دارد. تنظیم اسمزی، مکانیسم حفظ هوموستازی مایعات درونی بدن است که مسئول کنترل اسمولاریته یا فشار اسمزی پلاسما می‌باشد (Varsamos *et al.*, 2005). چگونگی تغییرات این شاخص‌ها معیاری از نحوه تنظیم فشار اسمزی ماهیان و عاملی جهت ارزیابی چگونگی تحمل تنش شوری در آنهاست (Moustakas *et al.*, 2004) عملکردی که به تحمل سطوح معین شوری و در نهایت بقاء ماهی در محیط‌های مختلف منجر می‌گردد، به توانایی ماهیان در مقابله با شوری و به ظرفیت آنها در تنظیم اسمزی وابسته است.

کپور معمولی (*Cyprinus carpio*) از رده ماهیان استخوانی و متعلق به خانواده‌ی کپورماهیان (Cyprinidae) است و یکی از گونه‌های مهم استخرهای پرورشی ماهیان گرم آبی است که شامل حدود ۲۵-۳۰ درصد کل ماهیان پرورشی در هر دوره می‌باشد (مصباح و همکاران، ۱۳۹۵). کپور ماهیان به دلیل ارزش اقتصادی و حساسیت در برابر آلاینده‌ها از اهمیت خاصی برخوردارند و به همین دلیل از آنها جهت آزمایش‌های زیست‌سنجی در بعد وسیعی استفاده می‌گردد. هدف تحقیق حاضر، بررسی تاثیر سطوح مختلف شوری بر شاخص‌های موکوسی و بیوشیمیایی ماهی کپور معمولی در مواجهه با آفت کش کلریپریفوس و بررسی آلودگی آفت کش کلریپریفوس در سطوح مختلف شوری بود. ضرورت تحقیق به علت نگرانی از استفاده بی‌رویه آفت‌کش‌ها در صنعت کشاورزی است. زیرا سم کلریپریفوس جزء آفت‌کش‌هایی است که به دلیل

ساختار شیمیایی، به مدت ۲-۱ ماه می‌توانند در خاک بدون تجزیه باقی بمانند و از طریق لایه‌های خاک به آب سفره‌های زیرزمینی راه پیدا کنند و برای محیط زیست، آبزبان و سلامت انسان مضر باشند.

مواد و روش‌ها

این تحقیق در پاییز ۱۳۹۷ در سالن آبی‌پروری شهید فضلی برآبادی دانشکده شیلات دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان انجام شد. در این پژوهش ابتدا تعداد ۲۵۰ بچه ماهی کپور معمولی با میانگین وزنی 4 ± 20 گرم از مراکز تکثیر و پرورش بخش خصوصی تهیه و به وسیله پلاستیک‌های حاوی یک سوم آب و مابقی اکسیژن، به سالن ونیرو شهید فضلی برآبادی انتقال یافتند. سپس ماهیان جهت سازگاری با شرایط آزمایشگاه به مدت ۱۰ روز دروان‌های ونیرو نگهداری شدند.

تهیه آب دریا از خلیج گرگان در سواحل بندر ترکمن، دورتر از ساحل که آلودگی در آن کمتر بود و بوسیله تانکر حمل آب به مرکز منتقل شد. شوری آب مذکور با دستگاه شوری‌سنج انجام شد (رفراکتومتر چشمی Atago ساخت ژاپن). پیش از شروع آزمایش به‌منظور پر کردن ونیرو، با محاسبه نسبت میزان مورد نیاز از این آب و آب شیرین لازم برای مخلوط‌سازی جهت تهیه سایر شوری‌های مورد نظر، عمل رقیق‌سازی با آب شیرین در سالن آبی‌پروری شهید فضلی برآبادی صورت پذیرفت. سپس با دستگاه شوری‌سنج صحت شوری‌های تهیه شده بررسی شد تا به - طور دقیق مطابق با شوری در نظر گرفته شده برای آزمایش باشد (Moustakas *et al.*, 2004).

تیمار بندی آزمایش

غلظت کشندگی حاد^۱ (LC₅₀) با استفاده از منابع منتشره قبلی انتخاب شد (محمدنژاد شמושکی و شاهکار، ۱۳۸۸؛ هدایتی و همکاران ۱۳۹۲؛ حسن نتاج نیازی و همکاران، ۱۳۹۳). سپس آزمایش سمیت تحت کشنده انجام شد. با توجه به اینکه آزمایش تحت حاد در دوره ۷ روزه صورت گرفته است (هدایتی و همکاران ۱۳۹۲) و با توجه به زمان

¹ Median Lethal Concentration (LC50)

خون گیری

جهت اندازه‌گیری فاکتورهای خونی، در پایان دوره پرورش غذایی ماهیان به مدت 24 ساعت به منظور دفع محتویات لوله گوارش ماهیان قطع و عملیات خونگیری از هر تیمار ۷ عدد ماهی با استفاده از سرنگ از ساقه دم به منظور بررسی شاخص‌های بیوشیمیایی (پروتئین کل، آلبومین و گلوکز)، آنزیم‌های کبدی شامل آلکالین فسفاتاز^۲، آلانین آمینوترانسفراز^۳، آسپارات آمینوترانسفراز^۴ و اندازه‌گیری لیزوزیم در سرم و موکوس انجام گرفته شد (Haschek *et al.*, 2010). اندازه‌گیری شاخص‌های بیوشیمیایی، آنزیم‌های کبدی و لیزوزیم با استفاده از کیت‌های تجاری انسانی شرکت پارس آزمون انجام شد.

جمع‌آوری موکوس پوست

موکوس پوست ماهی‌ها بر اساس روش (Subramanian *et al.*, 2007) جمع‌آوری شد. پس از بیهوشی با پودر گل میخک (۵ میلی‌گرم در لیتر) از هر تانک ۳ قطعه ماهی به صورت جداگانه درون کیسه‌های پلی‌اتیلنی حاوی ۱۰ میلی‌لیتر کلرید سدیم ۵۰ میلی مولار قرار گرفتند و پس از ۳ دقیقه بچه ماهیان از کیسه خارج و به تشتی با اکسیژن‌دهی مناسب منتقل شدند. مخلوط موکوس و کلرید سدیم جمع‌آوری شده را درون لوله‌های فالتکون ۱۵ میلی‌لیتر ریخته و به مدت ۱۰ دقیقه با دور ۱۵۰۰×g در سانتریفیوژ شد و سوپرناتانت جدا شده (موکوس) در میکروتیوپ‌های ۱/۵ ml ریخته و جهت بررسی‌های بیشتر در فریزر منفی ۸۰ درجه سانتی‌گراد نگهداری شد. آنالیز آنزیم‌های کبدی شامل ALT، AST و ALP با دستگاه اسپکتروفتومتر انجام گردید.

تجزیه و تحلیل آماری

جهت تعیین سمیت کشنده، اطلاعات حاصله با استفاده از نرم افزار SPSS 20 و با انجام آزمون پروبیت محاسبه شد. همچنین نمودارها در برنامه اکسل ۲۰۱۰ رسم شد.

در معرض بودن ماهی، انتخاب ۱۵ درصد از غلظت سمیت کشنده انجام شد. ۸۴ قطعه ماهی کپور به صورت تصادفی در ۱۲ مخزن فایبرگلاس ۴۰۰ لیتری با حجم ۱۰۰ لیتر قرار گرفتند. آزمایش سمیت تحت کشنده بر خلاف آزمایش کشندگی حاد به صورت تجدید پذیر^۱ بود و تعویض آب شور روزانه ۵۰ درصد حجم تانک‌ها صورت گرفته و پس از تعویض آب تجدید غلظت آلاینده‌ها محاسبه و به مخازن اضافه شد و زیست سنجی در ابتدای آزمایش صورت گرفته و هوادهی به طور منظم انجام شد (هدایتی و همکاران، ۱۳۹۲). در نوبت‌های غذایی که روزانه ۱/۵ درصد وزن بدن ماهی بود، هوادهی موقتاً قطع و سپس مجدداً برقرار می‌شد. pH با دستگاه قابل حمل سنجش pH (مدل Sartorius کشور آلمان) و اکسیژن محلول با دستگاه دیجیتالی اندازه‌گیری اکسیژن (مدل Lutron DO-5510 کشور تایوان) به طور روزانه اندازه‌گیری شد (دمای آب ۱۹-۲۱ درجه سانتی‌گراد، pH ۷/۶-۷/۸).

در مجموع آزمایش در سه مرحله انجام شد. در مرحله اول آزمایش ۴ تیمار شوری شامل: شوری صفر (تیمار ۱، شاهد)، شوری ۴ ppt (تیمار ۲)، شوری ۸ ppt (تیمار ۳) و شوری ۱۲ ppt (تیمار ۴) و هر تیمار با ۳ تکرار قرار گرفتند. بررسی پارامترهای آب از جمله درجه حرارت، pH، سختی کل، اکسیژن محلول انجام شد. در پایان هم از ماهیان شاخص‌های بیوشیمیایی (گلوکز و پروتئین کل)، موکوس، سرم خونی، آنزیم‌های کبدی (ALT، AST و ALP) و لیزوزیم بررسی شد. در مرحله دوم آزمایش ماهیان غلظت‌های مختلف آب‌شور به مدت ۴ روز در مجاورت غلظت حاد ۱۵۰ ppm آفت کش کلریپریفوس قرار گرفتند و مجدداً تمامی آزمایش‌های مرحله اول صورت گرفت. در نهایت در مرحله سوم آزمایش ماهیان غلظت‌های مختلف آب شور به مدت ۷ روز در مجاورت غلظت تحت حاد ۱۵ ppm آفت کش کلریپریفوس قرار گرفته و مجدداً تمامی آزمایش‌های مرحله اول انجام گرفت.

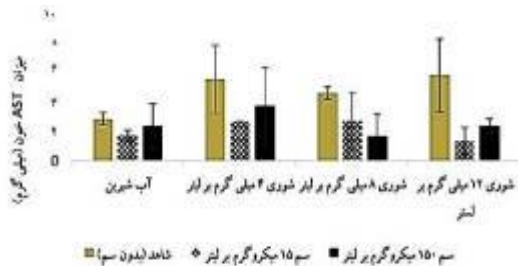
² ALP

³ ALT

⁴ AST

¹ Renewal

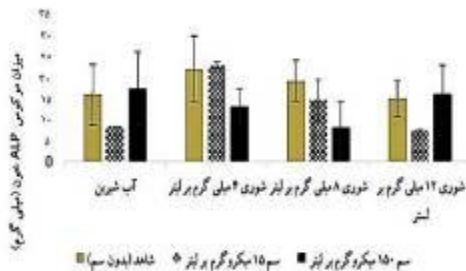
آب شیرین و شوری ۱۲ میلی‌گرم بر لیتر و آفت کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر مشاهده گردید ($p > 0.05$) (شکل ۲).

شکل ۲: AST سرم ماهی کپور معمولی در تیمارهای شوری با سطوح مختلف کلرپیریفوس. عدم نمایش حروف انگلیسی بیانگر عدم معنی داری تیمارها در سطح ۵٪ می باشد.

Figure 2: AST levels of common carp in different salinity treatments with different levels of chlorpyrifos pesticide. No letters indicate that the treatments are not significant at the 5% level.

بررسی ALP موکوس نشان داد که تیمارهای آزمایشی بر میزان ALP موکوس تأثیر معنی‌داری نداشت به طوری که بیشترین میزان افزایش مربوط به تیمار شوری ۴ میلی‌گرم بر لیتر و آفت‌کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر مشاهده شد ($p > 0.05$) (شکل ۳).

شکل ۳: میزان ALP موکوس ماهی کپور معمولی در تیمارهای شوری با سطوح مختلف کلرپیریفوس. عدم نمایش حروف انگلیسی بیانگر عدم معنی داری تیمارها در سطح ۵٪ می باشد.

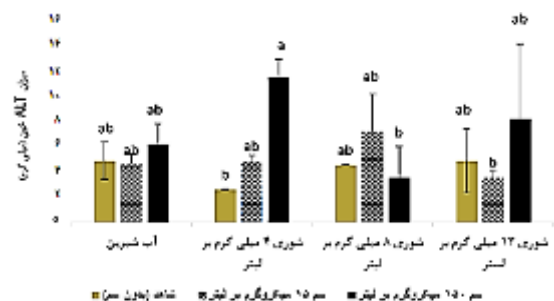
Figure 3: ALP levels of common carp in different salinity treatments with different levels of chlorpyrifos pesticide. No letters indicate that the treatments are not significant at the 5% level.

سنجش ALP سرم نشان داد که تیمارهای آزمایشی بر میزان ALP سرم تأثیر معنی‌داری نداشت به طوری که بیشترین میزان افزایش مربوط به تیمار شوری ۱۲ میلی‌گرم بر لیتر و آفت‌کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر مشاهده گردید ($p > 0.05$) (شکل ۴).

اطلاعات حاصل از آنالیزهای خون‌شناسی با استفاده از نرم‌افزار SPSS 20 صورت گرفت. ابتدا نرمال بودن و همگنی داده‌ها بررسی شد و با انجام آزمون ANOVA دو طرفه در سطح معناداری ۵ درصد ($p < 0.05$) مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. همه نتایج بدست آمده با میانگین \pm انحراف معیار ارائه شدند.

نتایج

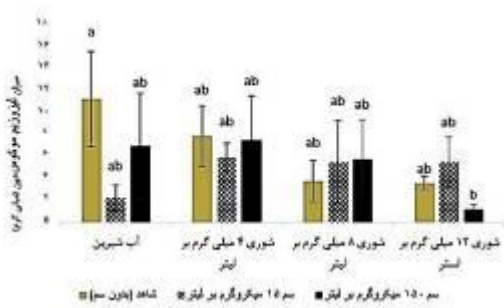
سنجش‌های ALT نشان داد که تیمارهای آزمایشی بر میزان ALT سرم تأثیر معنی‌داری داشت بطوری که بیشترین میزان افزایش ALT موکوس در تیمارهای شوری ۴ و ۱۲ میلی‌گرم بر لیتر و آفت‌کش ۱۵۰ میکروگرم بر لیتر بوده و کم‌ترین میزان در تیمار شوری ۴ میلی‌گرم بر لیتر و بدون آفت‌کش مشاهده گردید و در تیمارهای آب شیرین (شاهد) و شوری ۸ و ۱۲ میلی‌گرم بر لیتر و بدون آفت‌کش میزان یکسانی داشته است ($p < 0.05$) (شکل ۱).

شکل ۱: میزان ALT سرم ماهی کپور معمولی در تیمارهای شوری با سطوح مختلف کلرپیریفوس. حروف انگلیسی متفاوت بیانگر معنی داری تیمارها در سطح ۵٪ می باشد.

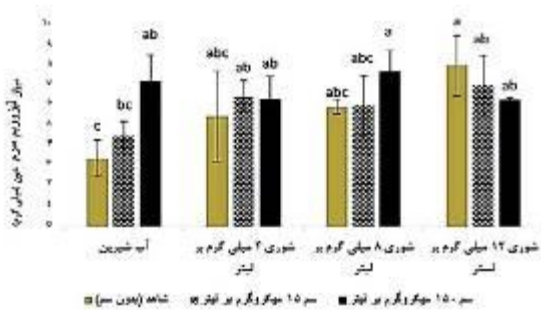
Figure 1: ALT levels of common carp in different salinity treatments with different levels of chlorpyrifos pesticide. Different English letters indicate the significance of the treatments at the 5% level.

سنجش AST نشان داد که تیمارهای آزمایشی بر میزان AST سرم تأثیر معنی‌داری نداشت بطوریکه بیشترین میزان افزایش مربوط به تیمار شوری ۴ و ۱۲ میلی‌گرم بر لیتر و بدون آفت‌کش و کمترین میزان مربوط به تیمار

شکل ۵: میزان لیوزیم موکوس ماهی کپور معمولی در تیمارهای شوری با سطوح مختلف کلریپریفوس. حروف انگلیسی متفاوت بیانگر معنی داری تیمارها در سطح ۵٪ می باشد.

Figure 5: Mucus Lysozime levels of common carp in different salinity treatments with different levels of chlorpyrifos pesticide. Different English letters indicate the significance of the treatments at the 5% level.

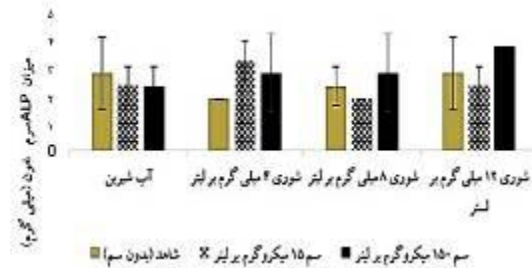

شکل ۶: میزان لیوزیم سرم ماهی کپور معمولی در تیمارهای شوری با سطوح مختلف کلریپریفوس. حروف انگلیسی متفاوت بیانگر معنی داری تیمارها در سطح ۵٪ می باشد.

Figure 6: Serum Lysozime levels of common carp in different salinity treatments with different levels of chlorpyrifos pesticide. Different English letters indicate the significance of the treatments at the 5% level.

تیمارهای آزمایشی بر میزان آلبومین سرم تاثیر معنی داری داشت بطوریکه بیشترین میزان افزایش معنی داری آلبومین در تیمارهای با شوری ۴ و ۸ میلی گرم بر لیتر و آفت کش ۱۵۰ میکروگرم بر لیتر مشاهده گردید و در تیمارهای شاهد (بدون آفت کش) و آفت کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر در غلظت ۰ و ۴ میلی گرم بر لیتر شوری تقریباً هر نمودار نسبت به تیمارش یکسان بوده است (شکل ۷). ($p < 0.05$)

میلی گرم بر لیتر و آفت کش ۱۵۰ میکروگرم بر لیتر و تیمار شوری ۴ میلی گرم بر لیتر و آفت کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر مشاهده شد ($p > 0.05$) (شکل ۴).

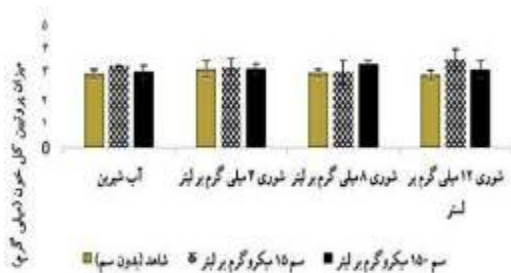
شکل ۴: ALP سرم ماهی کپور معمولی در تیمارهای شوری با سطوح مختلف کلریپریفوس. عدم نمایش حروف انگلیسی بیانگر عدم معنی داری تیمارها در سطح ۵٪ می باشد.

Figure 4: Serum ALP levels of common carp in different salinity treatments with different levels of chlorpyrifos pesticide. No letters indicate that the treatments are not significant at the 5% level.

نتایج نشان داد که تیمارهای آزمایشی بر میزان لیوزیم موکوس تاثیر معنی داری داشت بطوریکه کمترین میزان لیوزیم موکوس در تیمار با شوری ۱۲ میلی گرم بر لیتر در آفت کش ۱۵۰ میکروگرم بر لیتر و بیشترین میزان در آب شیرین و بدون آفت کش مشاهده گردید و در تیمارهای با شوری ۸ و ۱۲ میلی گرم بر لیتر و بدون آفت کش یکسان بوده است ($p < 0.05$) (شکل ۵).

نتایج همچنین نشان داد که تیمارهای آزمایشی بر میزان لیوزیم سرم تاثیر معنی داری داشت به طوری که بیشترین میزان افزایش لیوزیم سرم در تیمارهای با شوری ۱۲ میلی گرم بر لیتر و کمترین میزان در تیمار آب شیرین و بدون آفت کش مشاهده گردید و سپس در تیمارهای شاهد (بدون آفت کش) و آفت کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر به ترتیب با افزایش غلظت شوری نمودار حالت صعودی داشته است ($p < 0.05$) (شکل ۶).

همچنین میزان پروتئین کل تأثیر معنی‌داری نداشت که بیشترین میزان در تیمار شوری ۱۲ میلی گرم بر لیتر و آفت‌کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر مشاهده شد ($p > 0.05$) (شکل ۹).

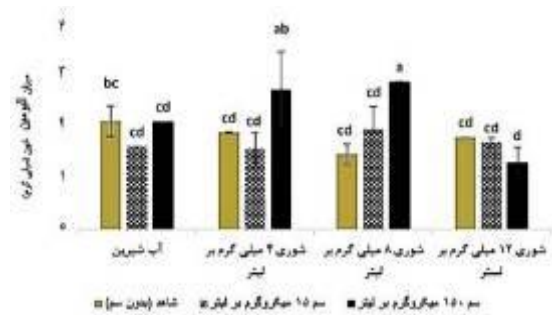
شکل ۹: میزان پروتئین کل ماهی کپور معمولی در تیمارهای مختلف شوری با سطوح مختلف کلرپیریفوس. عدم نمایش حروف انگلیسی بیانگر عدم معنی‌داری تیمارها در سطح ۵٪ می‌باشد.

Figure 9: Total Protein levels of common carp in different salinity treatments with different levels of chlorpyrifos pesticide. No letters indicate that the treatments are not significant at the 5% level.

بحث

تیمارهای آزمایشی بر میزان ALT و لیزوزیم موکوس و سرم، آلبومین و گلوکز سرم تأثیر معنی‌داری ($p < 0.05$) داشت به طوری که بیشترین میزان افزایش ALT موکوس در تیمارهای با شوری ۴ و ۱۲ میلی گرم بر لیتر و آفت‌کش ۱۵۰ میکروگرم بر لیتر بوده و کمترین میزان در تیمار با شوری ۴ میلی گرم بر لیتر و بدون آفت‌کش مشاهده گردید و در تیمارهای آب شیرین (شاهد) و شوری‌های ۸ و ۱۲ میلی گرم بر لیتر و بدون آفت‌کش حالت یکسان داشت. در تحقیقی مشابه، ماهیان تماس یافته با آفت‌کش کلرپیریفوس افزایش معنی‌داری در فعالیت ALT نشان دادند و در غلظت‌های بالای کلرپیریفوس فعالیت آنزیم افزایش داشت (اسفندیاری و همکاران، ۱۳۹۵).

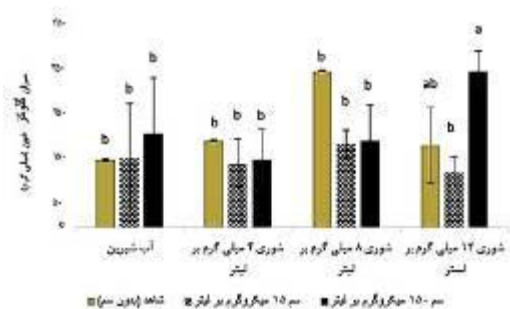
کمترین میزان لیزوزیم موکوس در تیمار با شوری ۱۲ میلی گرم بر لیتر در آفت‌کش ۱۵۰ میکروگرم بر لیتر و بیشترین میزان در آب شیرین و بدون آفت‌کش مشاهده گردید و در تیمارهای با شوری ۸ و ۱۲ میلی گرم بر لیتر و

شکل ۷: میزان آلبومین سرم ماهی کپور معمولی در تیمارهای شوری با سطوح مختلف کلرپیریفوس. حروف انگلیسی متفاوت بیانگر معنی‌داری تیمارها در سطح ۵٪ می‌باشد.

Figure 7: Serum Albumin levels of common carp in different salinity treatments with different levels of chlorpyrifos pesticide. Different English letters indicate the significance of the treatments at the 5% level.

تیمارهای آزمایشی بر غلظت گلوکز سرم تأثیر معنی‌داری داشت. با توجه به نمودار بیشترین غلظت گلوکز سرم در تیمارهای با شوری ۸ میلی گرم بر لیتر و بدون آفت‌کش، شوری ۱۲ میلی گرم بر لیتر و آفت‌کش ۱۵۰ میکروگرم بر لیتر است و کمترین غلظت در شوری ۱۲ میلی گرم بر لیتر و آفت‌کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر بوده است و در سایر تیمارها حدوداً حالت یکسان مشاهده شده است (شکل ۸) ($p < 0.05$).

شکل ۸: میزان گلوکز ماهی کپور معمولی در تیمارهای مختلف شوری با سطوح مختلف کلرپیریفوس. حروف انگلیسی متفاوت بیانگر معنی‌داری تیمارها در سطح ۵٪ می‌باشد.

Figure 8: Glucose levels of common carp in different salinity treatments with different levels of chlorpyrifos pesticide. Different English letters indicate the significance of the treatments at the 5% level.

جمع‌بندی نتایج تحقیق حاضر نشان داد که استرس شوری و سموم کشاورزی ارگانوفسفره مانند آفت‌کش کلرپیریفوس اثر مخرب فیزیولوژیک نظیر افزایش استرس و تاثیر بر شاخص‌های بیوشیمیایی، آنزیم‌های کبدی، سیستم ایمنی بر ماهی کپور معمولی دارد که این شاخص‌ها می‌تواند به عنوان شاخص زیستی تعیین سلامت اکوسیستم‌های آبی کاربرد داشته باشند و اختلاف نتایج تغییرات مطالعات مختلف احتمالاً ناشی از اختلاف نژاد و گونه ماهی، وزن ماهی، رژیم غذایی (کمیت و کیفیت غذا، مواد تشکیل دهنده جیره، منابع پروتئینی، ویتامین‌ها و محرک‌های رشد) مقدار و زمان مواجهه با ماده سمی، شرایط فیزیکی و شیمیایی آب می‌باشد. بعلاوه، میزان تاثیر سم و شوری در یک گونه از ماهی می‌تواند تحت تاثیر عوامل مختلف فردی و محیطی قرار گیرد.

منابع

اسفندیاری، ف.، فیروزبخش، ف.، رحمانی، ح. و جانی خلیلی، خ.، ۱۳۹۵. بررسی اثرات غلظت‌های تحت کشنده کلرپیریفوس بر فعالیت آنزیم‌های سرمی و برخی شاخص‌های استرس اکسیداتیو ماهی کپور معمولی (*Cyprinus carpio*). مجله منابع طبیعی ایران. ۶۹(۳): ۲۹۹-۳۰۷.

حسن نتاج نیازی، ا.، ایمان پور، م. و هدایتی، ع.، ۱۳۹۲. تعیین سمیت کشنده آفت‌کش کلرپیریفوس در ماهی کاراس طلایی (*Carasius auratus*) و مقایسه میزان سمیت آن با سایر سموم ارگانوفسفره. بهره برداری و پرورش آبزیان. ۳(۴): ۱۲-۱.

عطائی‌مهر، ب.، مجازی‌امیری، ب.، عبدالهی، ح. و میرواقفی، ع.، ۱۳۸۵. بررسی تغییرات تعداد و اندازه سلول‌های کلراید آبششی و میزان تلفات بچه آزاد ماهیان دریای خزر (*Salmo trutta caspius*) (Kessler, 1877) با اوزان گوناگون در شوری‌های مختلف آب. مجله علمی شیلات ایران. ۱۵(۳): ۱۱۹-۱۲۷.

محمدنژاد شمشکی، م. و شاهکار، ع.، ۱۳۸۸. تعیین غلظت کشنده (۹۶h LC₅₀) حشره‌کش

بدون آفت‌کش یکسان بوده است. عوامل محیطی (فصل، شوری، درجه حرارت، تراکم)، عوامل فیزیولوژیک (گونه ماهی، سن، جنس، وضعیت تغذیه‌ای)، زمان نمونه‌برداری، چگونگی تهیه نمونه، دقت و حساسیت روش‌های اندازه‌گیری می‌توانند بر فعالیت پارامترهای موکوس تاثیرگذار باشند (Giacomello *et al.*, 2006). بیشترین میزان افزایش لیزوزیم سرم در تیمارهای با شوری ۱۲ میلی‌گرم بر لیتر و در تمام سطوح آفت‌کش و کم‌ترین میزان در تیمار آب شیرین و بدون آفت‌کش مشاهده گردید و سپس در تیمارهای شاهد (بدون آفت‌کش) و آفت‌کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر بترتیب با افزایش غلظت شوری نمودار حالت صعودی داشته است. لیزوزیم در موکوس، بافت لنفونید و سرم بیشترگونه‌ها وجود دارد. لیزوزیم‌ها فاکتورهای آنتی میکروبی با وزن مولکولی پایین هستند که دیواره‌های سلولی باکتری‌های مثبت را تخریب می‌کنند. آنها همچنین می‌توانند فرآیند فاگوسیتوز را افزایش دهند (Yano, 1996).

بیشترین میزان افزایش آلبومین سرم در تیمارهای با شوری ۴ و ۸ میلی‌گرم بر لیتر و آفت‌کش ۱۵۰ میکروگرم بر لیتر مشاهده گردید که با افزایش غلظت شوری و آفت‌کش آلبومین سرم نیز افزایش داشته و در تیمارهای شاهد (بدون آفت‌کش) و آفت‌کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر با افزایش غلظت شوری نمودار حالت یکسان داشت و بیشترین میزان غلظت گلوکز سرم در تیمارهای با شوری ۸ میلی‌گرم بر لیتر و بدون آفت‌کش، شوری ۱۲ میلی‌گرم بر لیتر و غلظت آفت‌کش ۱۵۰ میکروگرم بر لیتر است و کمترین غلظت گلوکز در شوری ۱۲ میلی‌گرم بر لیتر و آفت‌کش ۱۵ میکروگرم بر لیتر بود و در سایر تیمارها به‌صورت حدوداً یکسانی مشاهده گردید. با افزایش غلظت آفت‌کش کلرپیریفوس، افزایش معنی داری در غلظت گلوکز نشان داده شد و سپس در پایان آزمایش از میزان غلظت گلوکز کاسته شد (نقش‌بندی و عسکری، ۱۳۹۵).

- Biochemistry and Molecular Biology*, 148(3): 256-263. Doi: 10.1016/j.cbpb.2007.06.003
- Varsamos, S., Nebel, C. and Charmantier, G., 2005.** Ontogeny of osmoregulation in post-embryonic fish. *Journal of Comparative Biochemistry and Physiology*, 141: 401-429. Doi: 10.1016/j.cbpb.2005.01.013
- Yano, T., 1996.** The nonspecific immune system: humoral defense. In *The Fish Immune System: Organism, Pathogen, and Environment*, Iwama, G. and Nakanishi, T., Eds., Academic Press, New York, pp. 105-157.
- کلرپیریفوس و دیازینون بر روی بچه ماهی کلمه (*Rutilus rutilus caspicus*). مجله علمی شیلات ایران. ۳(۴): ۷۸-۷۳.
- مصباح، م.، محمدی، ق.، خواجه، غ. و ممبئی، آ.، ۱۳۹۵. بررسی خصوصیات فیزیکی و بیوشیمیایی مایع منی ماهی کپور معمولی (*Cyprinus carpio*) پرورشی استان خوزستان در فصل زمستان، مجله دامپزشکی ایران. ۱۲(۴): ۱۱۷-۱۰۹.
- نقشبندی، ن. و عسکری، م.، ۱۳۹۶. تأثیر سم ارگانوفسفره کلرپیریفوس بر برخی شاخص‌های خونی ماهی کپور علفخوار. نشریه پژوهش‌های ماهی‌شناسی کاربردی. ۵(۳): ۱۳۳-۱۴۶.
- هدایتی، ع.، جهان‌بخشی، ع. و قادری، ف.، ۱۳۹۲. سم‌شناسی و آبیان. انتشارات دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان. ۲۱۰ صفحه.
- Giacomello, E., Marchini, D. and Rasotto, M.B., 2006.** A male sexually dimorphic trait provides antimicrobials to eggs in blenny fish. *Biology Letters*, 2(3): 330-333. Doi: 10.1098/rsbl.2006.0492.
- Haschek, W.M., Walling, M.A. and Rousseaux, C., 2010.** Fundamental of toxicologic pathology. Academic Press. 686 P.
- Moustakas, C.T., Watanabe, W.O. and Xopeland, K.A., 2004.** Combined effects of photoperiod and salinity on growth, survival and osmoregulatory ability of larval southern flounder. *Aquaculture*, 229: 159-179. Doi: 10.1016/S0044-8486(03)00366-1
- Subramanian, S., MacKinnon, S.L. and Ross, N.W., 2007.** A comparative study on innate immune parameters in the epidermal mucus of various fish species. *Comparative Biochemistry and Physiology Part B:*

Interaction between different levels of salinity and exposure to chlorpyrifos on some serum & mucus biochemical indices of common carp (*Cyprinus carpio*)

Hasankhany M.¹; Hedayati S.A.A.^{1*}; Mazandarani M.¹; Bagheri T.²; Jafer Nodeh A.²

*Hedayati@gau.ac.ir

- 1- Faculty of Fisheries and Environmental Sciences, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran
- 2- Offshore Fisheries Research Center, Iranian Fisheries Science Research Institute, Agricultural Research, Education and Extension Organization, Chabahar, Iran

Abstract

The objective of this study was to investigate the interaction of salinity levels on the characteristics of mucus and serum indices of common carp (*Cyprinus carpio*) in exposure to chlorpyrifos pesticide. 250 common carp with an average weight of 20 g were distributed in four treatments each with three replicates including: salinity 0, 4, 8 and 12 ppt and were distributed for 7 days. Then one group was placed for 4 days in exposure to pesticide with an acute concentration of 150 ppm and the second group was placed for 7 days in the with sub-acute concentration of 15 ppm. The results showed that salinity stress has lethal effects with severe and adverse physiological toxicity on common carp. The results of a study of mucus and serum biochemical indices showed that ALT enzyme had significant effect on serum ALT, serum and mucus lysosomes, serum albumin and serum glucose ($p < 0.05$). Eventually it was shown that salinity and pesticide stress have a detrimental effect on vital activities, biochemical indices, liver enzymes and immune system of common carp.

Keywords: Blood indices, Common carp, Chloriprifus toxin, Mucous resistance, Toxicology

*Corresponding author